

GAZİANTEP HALK DANSI EZGİLERİNDE MÜZİKAL ANALİZ

MUSICAL ANALYSIS IN GAZİANTEP FOLK DANCE MELODIES

Gültekin ŞENER*

ÖZ: Türk halk dansı *ezgileri* Türk halk müziğinin en önemli konularından biridir. Türk folklorunu oluşturan temel öğelerden biri olan ve sözlü sözsüz iki yapıda bulunan dans ezgileri, geleneksel özelliği ile halk ezgileri gibi kabul edilmektedir. Bu sebeple yöresel özellik ve tavrısal türü Türk halk müziği ile aynı özelliktedir. Türk halk danslarının ezgilerinin incelenmesi de buna bağlı olarak eser analizinde kullanılacak olan *tümdengelim* yöntemi olan tümden ayrırıntıya doğru giden ve ezgiyi oluşturan cümleler, cümleleri oluşturan cümlecikler ile cümleciklerde bulunan motifleri karşılaştırılarak ezgi üzerinde bir oluşum fikriyle tümevarım sağlanacaktır.

Bu yöntemde kullanılacak olan cümle, cümlecik ve motiflerin temel ezgide oluşturduğu soru-cevap periyotları ile ezginin makamsal yapısı, tempo/hız durumu, ezgide ses genişliği gibi diğer tespitlerle sürdürülen eser analizi, dans ezgileri arasındaki melodik kimlik hakkında yeni fikri çıktılar yapılabildiğini sağlayacaktır.

Yukarıda anlatılan müzikal çözümleme yöntemi ile Gaziantep halk dansı ezgileri incelenecek ve yine altı dans ezgisi üzerinde yapılan eser analizi örnekleri verilerek, ezgilerin benzer yapıları ve farkları ile sözlü/sözsüz ezgilerde çeşitli melodik kümelenme unsurları çıkarılacaktır. Elde edilecek sonuçlarla, Gaziantep halk dansı ezgilerinin yapısal durumuna dair hükümlerin ortaya çıkması ve yeni tespitlerle araştırmalara kaynak sağlaması düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, halk dansı, ezgiler, müzikal analiz.

ABSTRACT: *Turkish folk dance melodies are one of the most important subjects of Turkish folk music. One of the basic elements that make up the Turkish folklore and the two verbal/non-verbal dance tunes are considered as folk tunes with its traditional feature. For this reason, the local characteristics and attitude are similar to Turkish folk music. The analysis of the melodies of Turkish folk dances will be used in the analysis of the works, which will be used in the analysis of the deductive method that goes all the detail and the melody of the sentences, phrases and phrases in the sentence by comparing the phrase found in the expression of a formation on the melody will be provided.*

The sentence to be used in this method, clause (small sentence) and motif formed by the basic answer to the answer-answer periods, the modal structure, tempo / speed status, melody sound width continued with other determinations such as the sound analysis, the new melodic identity between dance melodies will be able to make output.

With the musical analysis method described above, Gaziantep folk dance melodies will be examined and the samples of the work analysis on the six dance melodies will be given, and similar melodies and melodies will be produced in verbal / non-verbal melodies with similar structures and differences of melodies. With the results to be obtained, it is thought that the

* Öğr. Gör. Dr. - Gaziantep Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı - Gaziantep / sener@gantep.edu.tr

provisions on the structural status of the Gaziantep folk dance melodies will emerge and provide new researches with new findings.

Keywords: *Gaziantep, folk dance, melodies, musical analysis.*

Giriş

Dans kavramının ilkel oluşumdan, düzenlenmiş hareketler bütününe dönüşmesi, sadece sanatsal bir etkinlik değil, aynı zamanda felsefi ve estetik bir yaklaşım biçimidir. Temelde ortaya çıkışı, doğuşu; korku, inanç, sığınma, meydan okuma gibi sebeplerle de olsa sonuçta insanın estetik değerler bütününe dönüştürdüğü bir olgu olmuştur. Törenlerde yapılan en önemli öykünme (taklit) danslarla oluşmuştur. Böylece bugünkü öykünme bize mitolojik dönemlerden miras kalmış bir özelliktir (And, 2003: 14).

İlk Türk uygarlıklarından Şamanların, Hunların, Oğuzların günümüze uzanan belgelerinden, geleneklerine bağlı olarak yapılan törenlerin en önemli bölümünü, halk danslarının oluşturduğunu anlamaktayız. Orta Asya'daki Türk kavimlerinin dansları ile ilgili ilginç belgelere rastlanmıştır. Çinli bir şair hanım, Han Beyi'ne gelin gelmiş ve memleketine gönderdiği mektupta, Hunların adetlerinden manzum alarak şu şekilde söz etmiştir.

*“Davulu her gece durmaz döverler
Ta güneşler doğana dek dönerler!”*

Bu, Türk halk danslarının M.Ö. 2000 yıllarında ateş çevresinde davul eşliğinde oynandığını ve güneşin doğuşunu, batışını çevredeki doğal olayları öyküleyen halk danslarının sabahlara dek sürdürüldüğünü kanıtlayan bir belgedir (Kaşkarlı, 1986: 218). İkel insanların; yaşamlarını sürdürme ihtiyaçlarından doğan bu danslar, deneyler sonucu gelişerek sanatın ilk halkalarını oluşturmuştur. Sonuçları itibarı ile günümüzde, sanatın önemli bir kolu haline gelmiş, dans kavramı folklor kavramı içinde çeşitli deyimsel tartışmalara sebep olmuştur. Genel olarak sadece Türkçede değil, diğer dillerde de dans ile oyun deyimlerinin aynı anlam için kullanıldığı bilinmektedir. Şerif Baykurt, Türk Dil Kurumu'nun dans tanımını kabul etmiş, *oyun* olarak adlandırılmasının karışıklara neden olacağını ileri sürerek halk oyunları ile halk danslarını birbirinden ayrı tutmuştur (Baykurt, 1965: 16).

Aynı şekilde Metin And'da Türk halk oyunları teriminin yanlış olduğunu, bu şekilde kullanıldığında hem diğer oyunlarla karıştırılabilme durumunun olabileceğini, hem de tüm yurdu kapsamı gerektiğini; ancak her köyde bile farklı danslarla karşılaşılması ve dans etmeye karşılık gelen farklı ifadeler olması nedeniyle onun yerine *“köylü dansları”* ve oyunları terimini önermektedir (And, 1992: 13-15).

Ancak günümüzde halk oyunları, dans genel başlığının altında bir tür olarak ele alınmaktadır. Türk Dil Kurumunun sözlüğünde Dans: “Müzik

temposuna uyularak yapılan ve estetik değer taşıyan düzenli vücut hareketleri olarak açıklanmaktadır (URL-1). Yılmaz Öztuna'nın Türk Musikisi Ansiklopedisinde dans ve raks kelimeleri ayrı maddeler olarak ele alınmaktadır (Öztuna, 1969: 17). Antropoloji sözlüğünde dans, *"İnsanın gövdesini belirli zaman ve mekanda kültürel olarak belirlenmiş özel hareket yapı ve anlam sistemi içinde kullanması"* olarak, kültür bağlamında tanımlanmaktadır. Etnoloji sözlüğünde ise; *"İnsanın ruhsal durumunu bir takım bedensel hareketlerle ifade etmesi, açığa vurmasıdır."*

"Dans" kelimesi, Almanca, İngilizce ve Fransızca gibi Avrupa dil gruplarında hemen hemen aynıdır. Tanz, Dance, Danse gibi dilimizdeki karşılığı oyun veya raks olmakla beraber, daha çok "dans" şeklinde kullanılmaktadır (Sacks, 2010: 3). Ancak ülkemizde "dans" kelimesi "iki kişinin karşılıklı olarak müzik eşliğinde ve batı usulü yapılan balo, düğün gibi eğlence toplantılarında oynadıkları salon oyunları veya modern oyunlardır. Bu sebeple ülkemizde "folk dans" karşılığı olarak Halk Dansları değil Halk Oyunları tabiri yerleşmiştir.

Dansın tanımlanmasında gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde çok değişik tanımlar yapılmaktadır. Bunlar: "İnsanın ruhsal durumunu bir takım bedeni hareketlerle ifade etmesi, açığa vurmasıdır. (Baykurt, 1995: 13). İnsanın beyin gücünün, beden üzerinde motiflenerek sunulması, doğa olaylarının günümüz yaşantısına adapte edilerek müzik, mimik, kostüm, dekor gibi yardımcı sanatlarla süslenerek sergilenmesi" (Ekici, 2003: 75). "İnsanoğlunun içindeki doğallığının, yaratıcılığı ile birleştirerek özgün davranışlar ve hareketler altında sunması (Demirsipahi, 1975: 8).

Dans: *"Orijini itibarı ile majik ve kültik olan bütün çağlarda ve bütün ülkelerde duyguların, coşku ve heyecanların ritmik hareketlerle anlatılmasıdır."* (Eroğlu, 1999: 22). "Müziğin ve duyguların hareketlere dönüştürülerek en zengin biçimde icra edilmesi tarihlerden ve geleneklerden yola çıkarak, klasizmi ve modernizmi birleştirerek, müzik ve hareketlerle emprovize (doğaçlama) yaratması" gibi açıklanabilecek ifadeler dansı tanımlamaktadır. Bu ifadelerin artırılarak "dans" kavramının oyun unsurundan farklı içeriğe kavuşturulması mümkündür (Tan, 1985: 113). Tüm bu ifadelerin ortak yanlarına baktığımızda, figürsel hareketleri, belirli adım ve kalıpları, melodisi, ritmik bölgüleri, duygularla bedeni harekete geçirmek "dans" tanımının yaratılmasını sağlamaktadır.

Anadolu'da yaşayan Türk uygarlıklarında ise Asya'dan getirdikleri geniş kültür birikimleri ile eski Anadolu uygarlıklarının kültür değerlerinin özümlediğini görmekteyiz. İslam dininin etkisi açısından bakıldığında, danslarımızın doğasında bulunan dinsel eğilim ve totem ruhu, İslam'ın içinde kendine Anadolu sufiliği olarak yer bulmuştur. Tasavvufun müzik ve dans anlayışından doğan Sema'lar bu şekilde ortaya çıkmış, birçok İslam tarikatının dinsel törenlerinde dansa yer verdiği görülmektedir. Bunlardan en bilineni ve yaygın olanı Mevlevi semalarıdır.

Tüm bu tanımlamalara bakıldığında bedensel hareketlerin düzenli tekrarı şeklinde ortak bir deyimle ifade edilen dansın ortaya çıkışından bu yana en önemli diğer bir konusu *ezgileridir*. Anadolu halk dansları açısından bir laboratuvar gibidir. Köylerde tespit edilen 4000'in üzerinde oyun ile dünya üzerindeki en zengin ülke olarak tanımlanmaktadır (And,2003: 28). Çünkü kültür ve medeniyetler beşiği olan Anadolu'da, hemen hemen her yöresinde ayrı danslar, ayrı giysiler ve ayrı müziklere rastlanmaktadır.

Bu tespitlerin bize gösterdiği en önemli durumun *dans* ile *ezgi* kavramının bir bütünüdür. ayrılmaz iki unsuru olduğu gerçeğidir. Bu nedenle dansların tasnifi, sınıflandırılması ve analizi çalışmalarında ezgilerin ayrı bir motivasyonla incelenmesi gerekmektedir. Çünkü daha önce yapılan bir çok çalışmada dans ezgilerinin bir ulusun halk müziği yapısı ile ortak geliştiği, onun müzikal karakterine uyumlu olduğu görülmüştür.

Çalışmamıza konu olan Gaziantep halk danslarının, dans ezgilerinin tespitleriyle ve bölge müzik kültürü ile ilişkilendirerek bir analiz yapmak gerekmektedir. Ülkemizin her bölgesinde var olan dans ve o dansların ezgilerinin o bölge müzik kültürü ve yöresel tavrı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu sebeple dans ezgilerinin sözlü ve sözsüz yapılarına bakılmaksızın yapılacak müzikal analizde, ezginin *periyod*, *bölüm*, *cümle* ve *cümlecik* gibi motiflerine inilmesi ve bu motiflerin birbirleri ile bağlantılarını incelemek gerekmektedir.

Gaziantep'in dans ezgilerinin yapı formunu, menşeyini ve ezgilerin istatistiksel durumlarını belirlemek, ezgilerin genel karakterini ortaya çıkarmak gerekmektedir. Özellikle, çevre bölgelerde dans ezgilerinin yapısında değişimler yapılarak kullanılması ezginin aidiyeti konusunda tartışmalara sebebiyet vermektedir. Dans ezgisi analizinin yapılması hem bu karmaşayı hem de ezginin gerçek coğrafyasını belirlemek açısından doğru tespit imkânları yaratacaktır.

Gaziantep dans ve dans kültürü açısından oldukça zengin bir bölgedir. Özellikle halay formunda şekillenen danslar ve ezgileri, halk ezgilerinde bulunan yapısıyla karşımıza çıkmaktadır.

Halay bölgesinin önemli bir temsil noktası olan Gaziantep'in halk danslarında temsil ettiği ve günümüzde oldukça popüler olan bazı örneklerinin yapılacak ezgisel analizinde ezgi cümlesinin periyod, bölüm, cümle, cümlecik ve ezgilerde soru-cevap motifleri incelenerek bir çıkarım sağlanacaktır. Bu yöntemle dans ezgilerinin müzik karakteri hakkında genel ifadeler ve saptamaların yapılabilmesi ile Anadolu'nun tüm bölge dans ezgileri içindeki yerinin belirlenmesi sağlanabilecektir. Çalışma için seçilen Gaziantep Halk Dansı adları tablo 1'de sunulmaktadır.

Ağır Kaba	Bahdeniz Bacı	Çepikeli	Dümbülü	Güzelhan	Havarışko	
Antep Uç Ayağı	Berde	Çamur Döken	Esmir Gavil	Hama Kahası	Havuş	
Amik Düzü	Birecik/Halheti Kaban	Darbuze	Fatika	Habibi	Hoplatma	
Arabi	Bostancık	Dereköy Uç Ayağı	Galata	Halburcu	Isabeyli Halayı	
Arapkızı	Çobanbey	Deriko	Gavurdağ Halayı	Halabi		
Ayşar	Com Düzü	Dokuzlu	Gürsel	Hallime		
Kara Kuyu	Kılıç	Mani	Nahseni	Şamatya	Terzi	Zellocan
Kız Oyunu	Kırıkhan	Meyrem	Oğuzlu	Şebde	Teze Gelin	Zennube
Karaçar	Koseyri	Meses(Kına Yürüyüşü)	Pekmez	Şekeroğlan	Tura	
Kartal	Lorkey	Miho	Reşit Halayı	Şirinnar	Yağlı Kenar	
Kereboz	Maney	Mimey	Serçe	Şirvani	Yank	
Kerem Halayı	Marmara,	Musabeyli	Seyit Ahmet Halayı	Terazi	Yarım Kaba	

Tablo 1: Gaziantep Halk Dansı Adları

Bu tabloda bulunan dans ezgilerinin tümü üzerinde yapılan çalışma yönteminin anlaşılması için içinden seçilen üçer adet sözlü sözsüz ezginin “eser analizi” yöntemini vererek, elde edilen sonuçların güvenilirliği ve bilimsel özelliğini sunmak gerekmektedir.

1.Sözsüz Dans Ezgileri

Bu bağlamda, Gaziantep halk dansları içinde önemli bir yere sahip olan ve doğa-hayvan-günlük yaşam koşullarını öyküleyen dans yapısında bulunan “Serçe” adlı dans ezgisini incelediğimizde, iki melodik bölümden oluşan ve “Larghetto” hızında oynanan bir ezgi olduğu görülmektedir. Ezgi, A ve B olmak üzere 2 temel cümlede oluşmuş, çok tekrarlı yapısı ile 1 soru 1 cevap yaparak dans figürüne eşlik etmektedir.

“A” cümlesi /soru cümlecği

Serçe

Güçlü ve asma kalış perdesi

“Uşşak makam dörtlüsü”

“Kara Ses”

Ezgi;, *Uşşak* makam dörtlüsü ile cümleye başlayarak, ilk ölçüde bu makamın güçlüsü olan “Re” sesinde asma kalış göstererek karar sesine dönmektedir.

“B” cümlesi / cevap cümlecği

Hüseyini Makamı Geçkisi Güçlü perdesinde Asma Kalış Güçlü perdesinde Asma Kalış "Karar Ses"

Ezginin *tempo/hız* basamağı dörtlüğe (♩) "Larghetto / Largo" arasında oynanmasına rağmen, çok tekrarlı durumlarda monotonluğu önlemek için ritmik nüansında yöresel davul velleleleri ve hızının arttığı saptanmaktadır.

Tablo 2: "Serçe" Ritim Notası

Sözsüz yapıda bulunan "Zennube" Gaziantep kadın halk dansıdır ve Zeynep adlı bir kızın isminden uyarlanmıştır. Dans, Zeynep'in güzelliğiyle çevrede nam salmasına, onun güzelliğine ve endamlı davranışlarına öykülenmiş bir halay dansıdır (Güzeloğulları, 2005: 74). Ezgisi ve oyunu tempolu olup "Andante" hızıyla, hızlı ve oynak arasında tempo yapısına sahiptir. Ezgi "Segah" makam dizisindedir.

"Zennube"

"A" cümlesi /soru cümlecigi
a = tekrarlı motif cümlecigi
b = tekrarlı motif cümlecigi
asma kalış karar ses asma kalış karar ses

“B” cümlesi / cevap cümleği

“B” cümlesi bağlantı cümlecığı

asma kalış karar ses

asma kalış karar ses

Ezginin davul ile tempo/hız yapısı her ölçü için temel vuruş şeklinde tekrarlanarak devam etmektedir. Bu tekrarlarda zaman zaman velveleşmeyle yeni ritmik nüanslar yapılmaktadır.

Tablo 3: “Zennube” Ritim Notası

Günlük köy yaşamını öyküleyen ve kadın oyunu olarak kaydedilmiş olan “Pekmez”in hız yapısı günümüzde “Adagio” (66-76) yapısında oynanmaktadır. Ancak Mahmud Ragıp Gazimihal bu oyunun bir ölçülendirme vermeden hızlı bir yapısı olduğunu ifade etmiştir (Gazimihal, 1959).

Ezgi, “Uşşak” makam dizisinde oluşmuş ve güçlü civarında başlamıştır. A ve B olarak 2 bölümlüdür. “A” bölümünde ilk 2 ölçü soru cümlecığı şeklindeyken, 3. ölçü cevap cümlecığı yapmaktadır.

“Pekmez”

“A” soru cümlesi

a = soru cümlecığı

a

b = cevap cümlecığı

Uşşak Makamı Güçlü Bölgesi

Uşşak Makamı Güçlü Bölgesi

Uşşak Makamı Güçlüsü

Makam Kararı

Ezginin “B” cevap cümlesinin “a soru cümlecığında “Uşşak” makamının birleştiği neva perdesinde “Buselik” makamına geçtiği ve tekrar

“b cevap cümleğinde “Uşşak” makam 4'lüsüne dönerek karar verdiği görülmektedir.

“B” cevap cümlesi

a = soru cümleği

b = cevap cümleği

Buselik 5'lisi Geçkisi

Uşşak Makama Karar Dönüşü

Makam Kararı

Egzisel yöneliminde “Uşşak” makamının önemli bir bölümünü kullanan melodi, tempo/hız yapısını koruyarak sonlanmaktadır.

Tablo 4: "Pekmez" Ritim Notası

2. Sözlü Dans Ezgileri

Gaziantep halk dansı ezgilerinin sözlü olan yapılarındaki tespitlerde, Türk halk müziğinin geleneksel ve yöresel melodik karakterinin olduğu görülmektedir. Sözlü dans ezgileri kapsamında egzisel analizi yapılacak olan üç eserin yine, periyot, cümle, cümlecik ve soru-cevap motiflerinin egzisel analizinde bir saptama yoluna gidilmiştir. Bu kapsamda eser analizi için seçilen “Teze Gelin”, “Meyrem” ve “Şirinnar” sözlü dans ezgilerinin müzikal analizi yapılacaktır.

“Teze Gelin” düğün-meresim grubuna giren ve kına geleneği üzerine kurgulanmış bir danstır. Aziz Kılınc, Garip Ercan’ın derlediği ve Yılmaz Kılınc’ın düzenleyerek sahneye taşıdığı bu oyunun kadın odalarında oynandığı söylenebilir. Kadın odalarında kadınların toplanmaları ise, kına gecesi, düğün, asker uğurlama veya asker karşılama gibi sebeplerden oluşmaktadır (Güzeloğulları, 2005: 74).

Ezgi “Uşşak” makam dizinde inici bir karakterde oluşmuştur. Oldukça ağır bir ritmik yapıya sahip olan ezgi “Largo / Larghetto” hızında oynanmaktadır.

“Teze Gelin”

“A” soru cümlesi

a = soru cümlecigi b = cevap cümlecigi

Ben de bil düm teze..... ge li - - - ol muş sun.....

Uşşak Makamı Güçlü Bölgesi Soru cevap cümleciklerinde bağlantı motifleri Makam Kararı

“B” cevap cümlesi

a = soru cümlecigi b = cevap cümlecigi

Ge yin miş ku şan - nuş a li nan ge lin

Uşşak Makamı Güçlü Bölgesi bağlantı motifleri Makam Kararı

Tablo 5: “Teze Gelin” Ritim Notası

“Şirinnar”

“A” soru cümlesi

a = soru cümlecigi a = cevap cümlecigi

Şi rin nar da ne da ne Şi rin nar da ne da ne

Uşşak Makamı Dörtlüsü Uşşak Makamı Güçlü Bölgesi Uşşak Makamı Dörtlüsü Uşşak Makamı Güçlü Bölgesi

“B” cevap cümlesi

a = soru cümlecigi a = cevap cümlecigi

Gel gü ze lum dö ne dö ne Gel gü ze lum dö ne dö ne

Geçici Rast Makamı Geçkisi Uşşak Makam Kararı

Tablo 6: "Şirinnar" Ritim Notası

"A" soru cümlesi *"Şekeroğlan"*

a = soru cümlecigi b = cevap cümlecigi

Ga la rın ba şın da ym am man şe ker oğ - - lan

Hicaz Makam Beşlisi Güçlüsü (Zirgüleli Hicaz.Mak.) Güçlüsü

"B" cevap cümlesi

On se kız ya şın da ym yan dım şe ker oğ - - lan

Hicaz Makam Güçlüsü Kararı

"B" cevap cümlesi

On se kız ya şın da ym yan dım şe ker oğ - - lan

Hicaz Makam Güçlüsü Kararı

Tablo 7: "Şekeroğlan" Ritim Notası

Gaziantep'in 3 sözlü 3 sözsüz yapıda bulunan dans ezgileri üzerinde yapılan analiz çözümlemesi diğer tüm ezgilerde de yapılarak fikri çıktı sağlanmıştır (Kılınç, 2012: 278-281). Bu yaklaşımla elde edilen sonuçlara bakıldığında tüm dans ezgilerinin makamsal, ritmik ve hız yapıları hakkında rakamlarla ifade edilebilen sonuçlar çıkarılarak yapılan modelleme genel ve özel yapıların ortaya çıkarılması imkanı yaratılabilmektedir. Buna göre;

3. Sonuç

Bu bölümde, araştırma bulgularına ve yorumlarına dayalı olarak varılan sonuçlar ve bunlara bağlı olarak oluşturulan-geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Gaziantep dans ezgilerinin tamamı üzerinde yapılan eser analizine göre ezgilerin makamsal, ritmik ve tempo/hız yapıları incelenmiştir.

1. Makamsal Oran

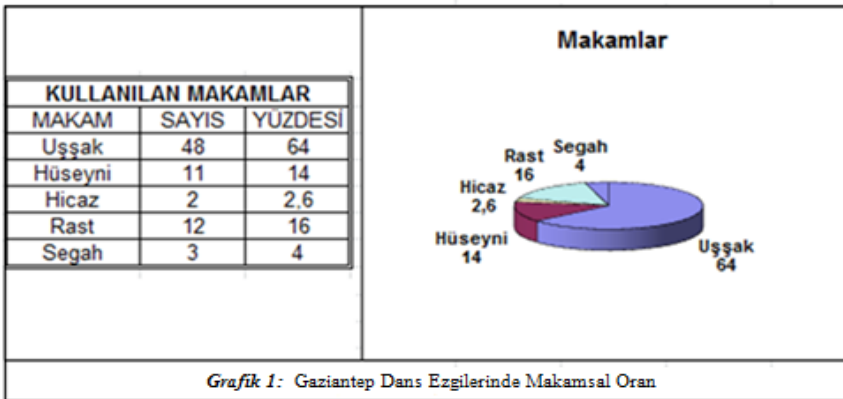
Bölgede bulunan 75 dans ezgisi üzerinde yapılan incelemede “Uşşak” makam dizisinin 48 ezgide kullanıldığı ve %64 ile en çok kullanılan makam olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ezgilerin genişleme bölgelerinde neva perdesinde “Hicaz” beşlisini alması ile bazen “Karcığar” makam dizisine geçtiği gözlenmiş, ancak bu nadir yapılan bir geçki durumundadır.

Ezgilerin müzikal icralarının aynı oktav çizgisinde seslendirildiği görülmüş, herhangi bir oktav atlamaları (Register) göstermediği tespit edilmiştir (URL-2).

Bunun Türk halk müziğinin vokal yapısı ve dans ezgilerinin önemli bir bölümünün sözlü yapıda bulunması (Gazimihal, 1929: 48) ile yakından ilgisi olduğu anlaşılmaktadır.

Ezgilerin tamamında en az iki bölümlü yapı görülmüş, bu yapıların ise ezgide soru ve cevap motiflerinin bulunması ile genel bir müzikal karakter içeriği meydana getirmiştir. Ayrıca bazı dans ezgilerinde bu yapıda hem soru motifinin hem de cevap motifinin aynı cümle ile oluştuğunu gösteren örneklerde bulunmaktadır. Motifler bir eserin oluşmasında en önemli yapı taşıdır (Cangal,2008: 5).

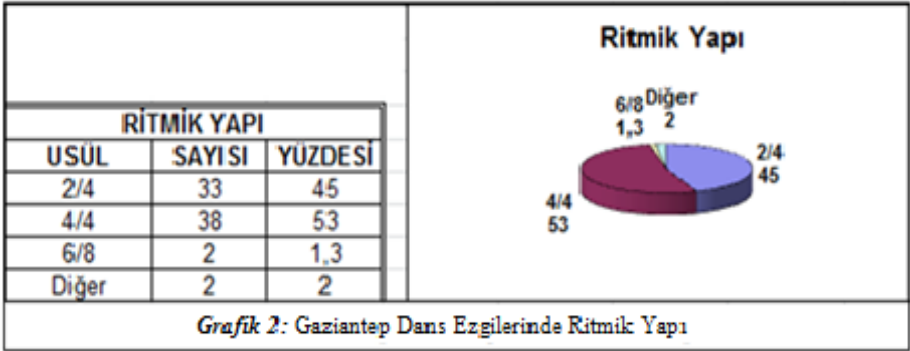
Ezgilerin başlama ve bitişine kadar ki sürecinde cümle bağlantılar ve karar sese dönüşler için asma kalışlar yaptığı görülmektedir. Asma kalışlar, herhangi bir tonal duygunun geliştirilmesi ya da oluşturulmasında en etkili yol olarak kabul edilir ve bir diğer ifadesi “kadans”tır. Kadanslar eserin dokusal yapısının temelini oluşturur (Özgür,1999: 218).

2.Ritmik Yapı

Bu yapıda 4/4'lük ve 2/4 lük ritmik yapının ezgilerin tamamında görülmesi "Halay" yapısının bir sonucu olarak görülmektedir. Halay yapılarında ezgilerin son bölümlerine zaman zaman 3/4'lük ya da 6/8'lik yapılarla yapılan ritmik geçişler burada da görülmektedir. Dans ezgilerinin ritmik yapısında bulunan temel kalıp, eserin bölümlerinde kullanılırken, yarattığı duygusal etki tüm cümle bölümlerinde yansıtılmak istenmektedir. Ana cümlelerin tekrarında yapılan ritmik vuruşlar daha büyük cümle bölümlerinde kendine has ritmik duygu hacmi yaratarak cümle bölümlerini tamamlayan bir duygu bütünlüğü sağlamaktadır. Bu yolla, cümle grupları oluşturulmakta ve *cümle grupları* da ezgilerin büyük bölümlerini oluşturmak için kullanılan küçük yapısal birimlerdir (Yayla, 2003: 10).

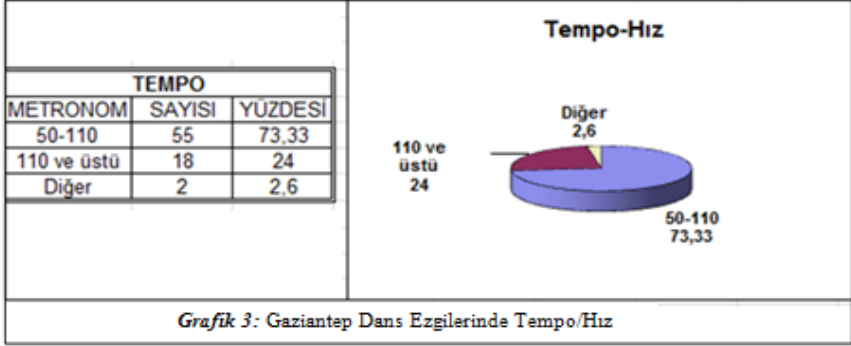
İfade edilen bir ezginin belli ritmik elementlerinin yada motiflerinin değiştirilerek yeniden ifade edilişi ve eski ile yeni ifadenin birbirini çağrıştırmaya ritmik varyasyonlar, coşku artırıcı ve monotonluğu önleyici bir etki yaratması için kullanılmaktadır. Ezgiye eşlik eden temel vurmali çalgı olan "davul" bu anlamda ritmik yapının başından sonuna kadar ezgiyi yönetmektedir.

3.Tempo/Hız

Ezgilerin, *tempo/hız* yapılarına bakıldığında, 55 ezginin 50-110 metronom hızında "Largo / Adagio" yapısında olduğu ortaya çıkmıştır. Bu grupta her dört ezgiden birinin 110 metronom hızını aştığı söylenebilir. Her dans ezgisinin kendi içinde bir ritim ruhu taşıması ve bu ruhu da onun hız basamağı ile oluşan vellele tarzının beslediği hissedilmektedir. Türk mûsikisinde "Vellele" bir usûle ait ana kalıpların daha küçük parçalara ayrılarak vurulmasıdır.(Köprülü, 2017: 3) Velleleşen ritmik yapı genel duygunun artmasını, dansçıların küçük figürlerinin ritimsel karşılığını ifade etmek için kullanıldığı gözlenmiştir. Tüm bu faaliyetler gelenekselleşen ezginin ruhuna aykırı düşmeyecek kaidelerle oluşturulmuştur. Hızı belirleyen dinamiğin dans ve o dans ezgisinin genel kabul edilişi

belirlemektedir. Bu grupta tempolu ezgilerin küçük cümle ve motif yapılarından oluştuğunu belirtmek gerekir.

Bu çalışma dans ezgileri alanında bir nazariyat ve teori yaratmaya yönelik nicel ve nitel verileri oluşturarak karşılaştırma imkanı yaratılmıştır. Elde edilen istatistiksel verilerle sadece Gaziantep dans ezgileri değil, bölge ve ulusal dans ezgilerinin yapısı hakkında da bir çalışma modeli sunulmaktadır. Bu nedenle dans ezgileri analiz çalışması yapılırken, bir ezginin bütününden ayrıntıya gidilmesinde *tümdengelim-tümevarım* anlayışı ile hareket edilmelidir.

Ezgilerin bağlı bulunduğu makamın ezgide tüm özelliklerini aramak yerine, ezginin makam dizisi özelliği göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü dans ezgilerinin en önemli özelliği kısa cümleli ve tekrar yapıları motiflerden oluştuğu unutulmamalıdır.

Eser analizi modelinin başka çalışmalarda bilimsel bilgi verisi olarak kullanılması sağlanacak şekilde kesin ifadelerle oluşturulması hedeflenmelidir.

Bu çalışma, dans ezgilerinde yapılan bir *müzikal* çalışma içeriğine sahip olduğu için, eserlerin analizi konusuna yoğunlaşmış ve bu alanda bir model yöntemi yaratması arzu edilmiştir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- AND, Metin (2003). *Oyun ve Bugü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınevi.
- AND, Metin (1992). *Türk Köylü Dansları*. İstanbul: İzlem Yayınları.
- BAYKURT, Şerif (1965). *Türk Halk Oyunları*. Ankara: Halkevleri Yayınevi.
- BAYKURT, Şerif (1995). *Anadolu Kültürleri ve Türk Halk Dansları*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- CANGAL, Nurhan (2008). *Müzik Formları*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- DEMİRİPAHİ, Cemil (1975). *Türk Halk Oyunları*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları,

- EKİCİ, Metin (2003). “Halkbilimi Araştırmalarında Üçüncü Boyut”. *Millî Folklor*, S. 60, s. 13.
- EROĞLU, Türker (1999). *Halk Oyunları El Kitabı*. İstanbul: Mars Basım Hizmetleri.
- GÜZELOĞULLARI, Neslihan (2005). *Gaziantep Halk Oyunlarının Yapısı ve İşlevleri*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GAZİMİHAL, Mahmud Ragıp (1929). *Şarki Anadolu Türküleri ve Oyunları*. İstanbul: Evkaf Matbaası.
- GAZİMİHAL, Mahmud Ragıp (1959). *Barak Oyunları ve Senem*. İstanbul: *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 6 (121), s. 19-21
- KAŞKARLI, Mahmud (1986). *Divanü Lügat-it Türk*. (Çev.: Besim ATALAY), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- KILINÇ, Yılmaz (2012). *Belgelerle Gaziantep*. İstanbul: Biltur Yayınları,
- KÖPRÜLÜ, Gamze (2017). “Türk Musikisinde Usulatında Velvele Kavramı”. *Rast Müzikoloji Dergisi*, s. 26
- ÖZGÜR, Ülkü (1999). *Müziksel İşitme-Okuma*. Ankara: Sözkese Matbaası.
- ÖZTUNA, Yılmaz (1969). *Türk Musikisi Ansiklopedisi*. İstanbul: Kitapyurdu Yayınları.
- SACKS, Curt (2010). *World History of Dance*. (Çev.: Bessie Schönberg), USA
- TAN, Nail (1985). *Folklor (Halkbilimi) Genel Bilgiler*. İstanbul: Halk Kültürü Yayınları.
- YAYLA, Ayşegül Atak (2003). “Müziksel Algılama ve Bellek”. *Gazi Üniversitesi XII. Eğitim Bilimleri Kongresi*,

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=T
- URL-2: <http://muzikegitimcileri/bildiri/A-Helvacı.html>.Temmuz